Vita

AZ AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI, TENNIVALÓI

BUDAY-SÁNTHA ATTILA dr.

ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar agrárágazat és a vidék egésze eléggé leromlott állapotba került az uniós csatlakozás időpontjára. A rendszerváltással egy működő modell széttört, de helyette nem jött létre egy olyan rendszer, amely működőképes lenne. Egy új modell kialakítása mindenekelőtt fejlesztési forrásokat igényel, de nemcsak azt, hanem a különböző tényezőknek olyan összehangolt rendszerét, amely az erőforrások felhasználásának hatékonyságát biztosítani tudja.

Napjainkra lényegében befejeződött a magyar mezőgazdaság kapitalista átstrukturálása, a feladatot az ágazat új fejlődési pályára állítása jelenti. Ez eddig nem sikerülhetett, mert egyrészt nem voltak tisztán megfogalmazott célok (ami érthető is, hiszen akkor választ kellett volna adni arra is, hogy mi lesz a több százezer munkából kiszorult vidéki emberrel), másrészt pedig minden szerkezeti átalakítás hatalmas fejlesztési forrásigénnyel jár (becslések szerint 1000-1500 milliárd forint), ami nem állt rendelkezésre. Így ez az átszervezés vontatottan, a szereplők számára bizonytalan jövőkép és fokozatos tőkekivonás mellett ment végbe, amit világosan tükröz a mezőgazdaság jelenlegi állapota. Ez az átalakítás azért nem járt nagyobb társadalmi feszültséggel, mert látszólag minden érintett nyert, a differenciát az okozta, hogy a nyereség egyesek számára néhány fröccsre volt elég, míg mások nagybirtokokat is szerezhettek. Az átalakítással az árutermelő gazdaságok megszabadultak a szociális kötelezettségeiktől, ami működésük gazdasági hatékonyságát javíthatja, de az ágazat egésze nem, a vidéki emberek más lehetőségek hiányában ebbe kapaszkodnak, mivel a szociális feladatok ellátását nem vette át lényegében senki. Az ágazat új fejlődési pályára állítását így az árutermelő gazdaságok esetében a tőkehiányból, a műszaki elmaradásból és a piaci kapcsolatok hiányából adódó versenyképtelenség, másrészt pedig a megoldatlan szociális gondok nehezítik. Ezek oly mértékben összekapcsolódnak, hogy a termékpályák rendezése, átfogó vidékfejlesztési célok megfogalmazása nélkül a bevitt tőke is csak nagyon alacsony hatékonysággal érvényesül, amint azt az elmúlt és az idei év tapasztalatai is igazolják, mert a többletforrásokat a piaci zavarok kezelése (sertés, tej, baromfi, stb.) leköti, miközben a versenyképesség alakulására annak nincs érdemleges hatása.

Az agrárgazdaság fejlesztésének egyidejűleg kell alkalmazkodnia

- a globalizálódó világgazdaság követelményrendszeréhez,
- az Európai Unió speciális követelményrendszeréhez és
- a hazai gazdasági és társadalmi helyzethez, sajátosságokhoz, adottságokhoz.

A VILÁGGAZDASÁG KIHÍVÁSAI

A globalizálódó világ legfőbb követelménye a versenyképesség. Ennek legfontosabb elemei

- termelési koncentráció, integráció;
- technológiai fejlettség;
- magas fokú eszközhatékonyság és munkatermelékenység;

– élelmiszerbiztonság;
– fajlagos termelési költségek csökkentése.

Ennek érdekében:
– a termelés a termőképesebb területekre húzódik vissza;
– az állattenyésztés a jobb adottságú takarmánytermő területeken koncentrálódik (gabonatermelés
– sertés– és baromfitenyésztés, tejtermelés).

A XXI. századnak a XX. századdal szemben alapvető jellemzője a komplexitás, a feladatok egyidejűleg sokoldalú megközelítése, a fejlesztés során a gazdasági, szociális és ökológiai szempontoknak az integrált alkalmazása. Ez az emberektől sokoldalú felkészültséget, fokozott együttműködési (kooperációs) készséget és hosszú távú gondolkodást, a pillanatnyi réteg, csoport és egyéni előnyök megszerzése helyett a közösségi sikerek előtérbe helyezését igényli, mert ez hosszú távon biztosabb alapot szolgáltat az egyén fejlődésére, életminőségének a javítására is. Az agrárgazdaság a vidéki gazdaságba ágyazódik be, annak tradicionálisan egyik legfontosabb alapját képezi, függetlenül attól, hogy az ágazatban kimutatott jövedelemben súlya csökken. Ez csak azért következik be, mert az élelmiszerek iránt megnyilvánuló fogyasztási kereslet korlátozottabb, mint az ipari termékek és szolgáltatások esetében (ami azonban nem jelenti azt, hogy kevésbé fontos), másrészt pedig az általa kezelt területek által nyújtott és az egész társadalom által már egyre többre értékelt társadalmi szolgáltatások (a tiszta levegő, a tiszta víz, a táj, az értékes élővilág látványa, a csend, a nyugalom) ingyenes javakként jelennek meg.

A gazdasághoz hasonlóan az agrártársadalom jelenti a vidéki társadalom meghatározó elemét, termelési kultúrája és arra épülő szokásai, ünnepei (arató fesztivál, szüreti bál, disznóölés, pinceszer) adják ennek a társadalomnak a jellegét, „ízét", „színét", amelyre a korszerű elemek (pl. borturizmus, vidéki vendégfogadás) is már ráépülhetnek. A jövő sikere így nagyrészt a múltban, a múlt hagyományainak megőrzésében is rejlik, mert az képezi egy település, térség lakosságának mások számára is értékes közös élményanyagát, egyediségét. Az agrár- és vidékfejlesztésnek itt ezért együtt, a maga komplexitásában kell megjelennie, kielégítve mindazokat az elvárásokat, amelyeket a XXI. század támaszt. Ennek a legfontosabb elemei
– a gazdasági versenyképesség;
– a fokozott piaci érzékenység;
– a változó feltételekhez való rugalmas alkalmazkodás;
– fejlett higiéniai színvonal (élelmiszerbiztonság);
– fejlett környezeti kultúra (ökológiai érzékenység és tudatosság);
– fejlesztésnél a fenntarthatóság követelményének a figyelembe vétele;
– korszerű képzettség – élethosszig tartó tanulás követelményének elfogadtatása;
– társadalmi érzékenység.

Ezek a követelmények rövid távon látszólag ellentmondásosnak tűnhetnek, de hosszú távon csak ezek együttese biztosíthatja egy térség és egy gazdasági ágazat arányos fejlődését.

EU MEZŐGAZDASÁGI CÉLKITŰZÉSEI

Az EU mezőgazdaságának legfőbb célkitűzései 1992 óta a következők:
– A mezőgazdasági termelés versenyképességének növelése.
– A gazdálkodók jövedelmének stabilizálása.
– A mezőgazdaságban a gazdasági és környezetvédelmi (ökológiai) köve-

telmények integrációjának megvalósítása.

– A vidék fejlesztését a gazdasági (beleértve e mezőgazdaságot is), ökológiai és szociális követelmények egyidejű, komplex figyelembevételével kell megvalósítani, amelyben kiemelt szerepe van a térségi erőforrások (talaj, táj, élővilág, természetes és „mesterséges" vizek, termelési kultúra, hagyományok) kihasználásának, amelynek az agrárkultúrára és a településfejlődésre, -kultúrára kell támaszkodnia.

Az EU mezőgazdaságának nemzetközi versenyképessége a kedvezőtlen birtokstruktúra, az alacsony termelési koncentráció és a rossz eszközkihasználás miatt kedvezőtlen, csak az átlagosnál magasabb támogatással és a belső piac fokozott védelmével – beleértve a környezetvédelmi és termékminőséggel kapcsolatos sokszor szélsőséges követelményeket is – tudja a termelését fenntartani és a piacait megőrizni.

A HAZAI HELYZET ÉRTÉKELÉSE ÉS FEJLESZTÉSI FELADATAI

A mezőgazdaság és a vidék helyzetét az elmúlt 1-2 évben megjelent tanulmányok, statisztikák elég pontosan feltárták. Ezek alapján levonható következtetések a következők:

A hazai mezőgazdaság versenyképessége rossz. Ez átmenetileg kisebb gondot okoz a versenynek kevésbé kitett ágazatoknak (gabona, kérődzők), de súlyosan érintheti a versenypiaci körülmények közé kerülőket (baromfi, sertéshús, szőlő- és bortermelés, stb.).

➢ Az alacsony versenyképesség okai
  – szélsőségesen differenciált szerkezet (technológiai szempontból versenyképtelen méretű tevékenységek magas aránya);
  – technológia elmaradottsága, heterogén jellege;
  – a termékpályák szervezetlensége, ellenőrizetlensége és arra az alapanyagtermelők kis befolyása;
  – a piacokon a piaci szempontból jelentéktelen terméktömeggel megjelenő termelők nagy száma.

➢ Következményei
  – alacsony hozamok;
  – bizonytalan, egyenetlen, ingadozó minőség;
  – alacsony munkatermelékenység;
  – a termelő kapacitások alacsony fokú kihasználása (az agrotechnikai minimum szintjén művelt és műveletlen területek magas aránya, a gépek rossz kihasználása);
  – a termelői érdekérvényesítés szinte teljes hiánya, a termelők kiszolgáltatottsága.

Méret és technológiai színvonal szerint szélsőségesen differenciált a gazdasági szerkezet! Nincsen nemzetközi szinten versenyképes hazai ágazat, de minden ágazatban vannak versenyképes gazdaságok!

A vidéken élőknek bizonytalan és rossz a jövedelmi helyzete. Kevés a munkaalkalom, magas a munkanélküliség, sokszor az életfenntartást sem biztosítja az elérhető nettó kereset.

A VERSENYKÉPESSÉG JAVÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI

- A földkoncentráció növelése, a birtokok számának a csökkentése.
  Megoldás állami földalap földvásárlásai, az idős gazdák nyugdíjazása. A spekulációs célú földtartás, földszerzés megszüntetése érdekében a mezőgazdasági területeken művelési kötelezettség érvényesítése, esetleg földadó bevezetése, amit más úton kompenzálná-

nak. A földöröklés szabályainak megváltoztatása a további birtokaprózódás megakadályozása érdekében. (Ültetvények esetén 1 ha alatt, szántó-, gyep- és erdőterületeken 10 ha alatt nem volna szabad elfogadni a parcellafelosztást.)

- A termelés koncentrációjának, versenyképességének a javítására kiemelt támogatás nyújtása a társulásban végrehajtott ültetvény, erdő telepítéséhez, zöldség és egyéb növények egy tömbben történő termeléséhez, az ehhez szükséges gép beszerzéséhez és épület beruházáshoz.
- Az értékesítés feltételeinek javítása, társulásban működtetett válogató, csomagoló, tároló terek létrehozása (TÉSZ-ek, pinceszövetkezetek, stb.).
- A hatékonyan javítható, versenyképességet befolyásoló termelési hátrányok csökkentése (vízrendezés, talajsavanyodás ellen meszezés, öntözés) fokozott támogatással.
- A hazai nagykereskedelem és az export igényeit kielégítő térségi logisztikai központok létrehozása, ahol lehetőség van az áru manipulálására, elkülönült tárolására.
- A hitelterhek csökkentése és a hitelezési feltételek javítása.
- A belső piac lehetőség szerinti bővítése. Biztos belső piac nélkül hosszú távon egyetlen exportorientált ágazat sem lehet versenyképes. Ezért volna lényeges, főleg a gyorsan romló élelmiszerek (tej- és tejtermékek, zöldség, gyümölcs) esetében az élelmiszersegélyek, gyermekétkeztetési programok kiterjesztése.

Mindaddig, amíg egy koncentrációs folyamat nem megy végbe, a fejlesztések hatékonysága is alacsony lesz. Nehéz megbecsülni, hogy a gazdasági társaságok földszerzési tilalma a jövőben milyen hátrányokkal jár és összességében az ágazat hazai szereplői számára milyen veszteséget okoz, milyen mértékben befolyásolja a piaci versenyképességet.

Ma már mindenki által elfogadott, hogy a '60-as években kialakult agrármodell szétesett, és helyette nem jött létre egy új, ezért hihetetlen mennyiségű pénzt tudna elnyelni annak tényleges látszata nélkül. (Erre példaként szolgálhat az, hogy ennyi traktor sohasem működött a magyar mezőgazdaságban, de nagyon régen lehetett látni ennyi rosszul művelt, illetve műveletlen területet). Ezért egy új modell kell, amelynek kialakítását nagyon megnehezíti a szétaprózódott birtokstruktúra, valamint a feldolgozásnak és értékesítésnek az alapanyagtermeléstől elkülönülő érdekrendszere, amelyre az ágazati irányításnak már egyre kisebb befolyása van. A megoldás egyik lényeges feltétele a termelők alkupozíciójának erősítése, a közös piaci megjelenés, amely a termelők termékre (termékekre) orientált társulásával oldható meg. Ezek a társulások akkor életképesek, ha van egy nagyobb piaci kapcsolatokkal és gazdasági súllyal rendelkező integrátor, amelyhez kapcsolódni tudnak. Az így létrejött integrációs láncok összekapcsolódása biztosíthatja az alku pozícióhoz szükséges súlyt. Kérdés, hogy ki legyen az integrátor? Az ágazati irányításnak ebben a kérdésben támaszkodnia kellene azokra a kincstári birtokokra, amelyekre közvetlen hatást tud gyakorolni, de támaszkodni tud a megmaradt és az integrációban egyébként is érdekelt termelési rendszerekre, valamint a nagy- és kisüzemek eddig kialakult önkéntes társulásaira is. Mivel az ilyen rendszerű együttműködések képezik a szakmai ismeretek, technológiák leggyorsabb elterjesztési módját, ezért kiemelt integrációs támogatási megoldásokat kell kialakítani. Erre, az együttműködések hálózatára kellene telepíteni a logisztikai központokat is. Méretük, súlyuk már lehetővé tenné, hogy szükség esetén önálló fel-

dolgozást és nagykereskedelmi tevékenységet is végezzenek, és ezáltal szükség esetén a külföldi kézbe került feldolgozás, illetve elkülönült érdekrendszert képviselő nagykereskedelem konkurenseiként lépjenek fel.

Minden cselekvéshez szükség van egy közép- és hosszú távú jövőképre (lásd az EU irányelvei), amelyhez a szakmai irányítás és a termelők is tartani tudják magukat. Nem lehet csak egy-egy évben gondolkodni, mert nem hoz eredményt. Jó példa erre az, hogy most a baromfihús és sertéshús, valamint a tejtermelés jövőjéért aggódunk, holott mindenki tudja, hogy a gabonaövezetben elhelyezkedő Magyarország hosszú távon pontosan ezekben az ágazatokban lehet versenyképes.

FOGLALKOZTATÁS

Az elhúzódó agrárválság és termelésvisszaesés kiélezte a mezőgazdaság foglalkoztatási helyzetét, amely annak a potenciálját lényegesen meghaladja. Nem csak 230 ezer ember munkahelyéről van szó, hanem közel 2 millió ember kívánja kiegészíteni jövedelmét, vagy élelmiszerellátásának jelentős hányadát a mezőgazdasági termelésből. Ez a főleg korosztályokkal változó tradíciók, életmód mellett alapvetően a foglalkozási és jövedelemszerzési lehetőségek hiányára, tehát egy kényszercselekvésre vezethető vissza. Keményebben és sajnos hideg racionalitással fogalmazva az is mondható, a mezőgazdaság és a vidék a minimális jövedelem mellett az agrártermeléssel foglalkozók, illetve foglalkoztatottak nagy száma miatt a magyar társadalomban az „elfekvő" funkcióját tölti be. (Ez egyébként 200 éve így van.) A foglalkoztatási kilátások az agrárgazdaság jelenlegi helyzetében nem kedvezőek. A termelés korszerűsödésével a munkahelyek megőrzése csak a termelés jelentős bővülése esetén lenne elképzelhető, a szervezetlen, részlegesen piacra termelők pedig az élelmiszerekkel szemben támasztott követelmények (pl. moslékos hízlalás tiltása, házi vágások, közvetlen termelői értékesítések szigorodása) miatt szorulnak ki a piacról, ahol a programozatlan termelésükkel, egyenetlen, de többnyire gyenge minőségükkel gyakran súlyos zavarokat okoznak, és kikényszerítik, hogy a költségvetés által az egyes ágazatokra szánt forrásokat a fejlesztés helyett a piaci zavarok elhárítására fordítsák. Ki kell mondani, hogy a mezőgazdaság nem csak a városokból, ipari munkahelyekről kiszorultak, de a valaha a mezőgazdaságból élők foglalkoztatására sem képes. Nagyon fontos, hogy

- a városi munkahelyek száma növekedjen, amit az ingázók el tudnak foglalni. Ennek azonban feltétele, hogy szociális célból jelentős támogatásban részesüljenek az ún. munkásjáratok, ha nem akarják elmélyíteni azt a jelenlegi helyzetet, amikor a munkanélküliség és a szegénység generációról generációra újratermeli önmagát annak morális, közbiztonsági következményeivel együtt;
- a rendelkezésre álló termőterületeket megóvják és racionálisan használják fel.

Legalább 1-1,2 millió hektárra tehető az a termőterület, amely elhanyagolt, vagy csak alacsony színvonalon hasznosított, és sajnos gyakran szemétlerakó hellyé vált. Ez a magyar agrártáj képét jelentősen lerontja. Számottevően növelné a vidéki foglalkoztatási lehetőségeket:

- Az elhanyagolt területek (évi 15-20 ezer ha-os) erdősítése.
- A műveletlen, mélyfekvésű területeken többcélú víztározók, halastavak létesítése, a meglévők felújítása.
- A kihasználatlan, nagyméretű gyepterületeken, köztük a természetvé-

delmi kezelésbe vont gyepeken, valamint a mezőgazdasági termelésből kivont nagyobb összefüggő területeken húsmarha- és juhtenyésztés fejlesztése.
- A mindenütt elhanyagolt vízelvezető rendszerek felújítása.

Ezek az intézkedések átmenetileg foglalkoztatási lehetőségeket nyújthatnának a képzetlenebb falusi lakosság számára is, elősegítenék a kihasználatlan területeken új gazdálkodási formák megteremtését, és rendeznék, kultúrállapotba hoznák a vidéki területeket. Megfelelő hitelfeltételek kialakításával és szakmai támogatással az eddig elhanyagolt területeken a fiatal gazdák részére modellüzemek is kialakíthatók lennének. Erre épülve már fejleszthető lenne a vidéki turizmus (pl. horgászturizmus), és a megerősödő vidéki gazdaság a kisipar és a lakossági szolgáltatás iránt is nagyobb keresletet támasztana, amely a vidéki társadalom önfenntartását erősítené.

A rendszerváltás középpontjában a tulajdoni átrendezés állt, és nem jelentett szempontot a versenyképesség fenntartása, esetleg növelése. Ezt a magántulajdonhoz fűződő „jó gazda gondossága" sztereotip szöveg helyettesítette, ami, tudjuk, hogy egyszerűen nem igaz. Most viszont a fejlesztés szembetalálja magát a földtulajdon okozta korlátokkal. Emiatt nem lehet egy tömbben erdőt vagy ültetvényt telepíteni, vagy víztározókat kialakítani. Ezért szükség volna arra, hogy a települések rendelkezzenek olyan, a külterületekre vonatkozó területrendezési tervekkel, amelyek a fejlesztéseknél egy határozott irányt jelentenének, és a különböző fejlesztési támogatásokat is ehhez kellene rendelni. Különösen élesen vetődik fel ez a kérdés a Balaton vízgyűjtő területén, ahol a Balaton eróziós feltöltődését a meredek domb- és hegyoldalak, a mélyen fekvő berkek intenzív erdősítésével lehetne mérsékelni.

A TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK KEZELÉSE

Lényeges változást kell elérni a hazai természetvédelmi területek kezelésében. Addig, amíg a természetvédelmi oltalomban részesülő területek nagysága csak néhány száz vagy ezer hektárra terjedt ki, elfogadható volt a védelem egyoldalú hangsúlyozása, de ma már, amikor a természetvédelmi területek nagysága meghaladja az ország területének 9%-át, ez az állapot nem tartható. A magyar természetvédelmi területek félkultúr ökoszisztémák, amelyeknek fenntartása, fejlesztése az ember feladata, és ez csak az érintett településekkel, illetve a mezőgazdasági hasznosítással összhangban oldható meg. A védelmi politika csődjét mutatja a természetvédelmi területek leromlása, elgyomosodása és a hortobágyi tüzek növekvő gyakorisága. Ez az egyoldalú biológiai központú megközelítés a továbbiakban elfogadhatatlan. Ne az jelentse a természetvédelem sikerét, hogy az adott térségben a mezőgazdasági tevékenységet (ezek egyébként mezőgazdasági területek!) felszámolja, hanem az, hogy együttműködni képes az agrárgazdasággal és a településekkel. Ezeken a félkultúr ökoszisztémákon még nem lehet látni egyetlen fasort, egyetlen erdőfoltot vagy fás gyepet, amit a természetvédelem hozott volna létre. A természetvédők agresszív fellépésükkel megfélemlítik, elbizonytalanítják az agrár- és erdészeti szakembereket egészen addig, amíg azok a területek hasznosítását feladják, azt követően pedig megfelelő kezelés hiányában megindul egy leromlási folyamat. Ezeknek a területeknek a hasznosítását úgy kell megoldani, és ezeket olyan irányban kell fejleszteni, hogy biztosítsák azokat a foglalkoztatási lehetőségeket, amelyek mellett a természetvédelmi értékek is megőrizhetők (legeltetéses szarvasmarhatartás, de nem csak magyar szürke, hanem a kivesző

félben lévő magyar tarka is, méhészet részére mézelő fák telepítése, külterjes baromfitartás, stb.).

A FEJLESZTÉSEK KOMPLEXITÁSA

Annak ellenére, hogy korunk alapvető követelménye a komplexitás, nemzetgazdasági szinten tapasztalható az, hogy az egyes minisztériumok által meghirdetett foglalkoztatásbővítési, egészségvédelmi, kis- és középvállalat fejlesztési, környezet- és természetvédelmi stb. programok nincsenek kellően összehangolva, ezért hatékonyságuk is korlátozott. Különösen rontja a hatékonyságukat a részcélok szintézisét biztosító területi (térségi) szemlélet hiánya.

A vidékfejlesztés, a természetvédelem, az élelmiszerbiztonság növelése, a parlagfű akciók szoros kapcsolatban vannak az agrártermeléssel. Ezek elkülönült fejlesztése egyszerűen nem hatékony, ezért a terület- és tájfejlesztésben meg kell követelni az agrártárcával való szorosabb együttműködést, koordinációt. Nem érthető, hogy miért nem kap nagyobb hangsúlyt az erdőtelepítés, hiszen ezáltal egy gazdasági, környezetvédelmi és népegészségügyi feladatot egyszerre lehetne megoldani, és az ágazati irányításra nehezedő súly (kedvezőtlen területen gazdálkodók támogatása) is jelentősen csökkenne.

AZ OKTATÁS ÉS KÉPZÉS

A vidéki társadalom felzárkózásában döntő szerepe van az oktatásnak, képzésnek és a továbbképzésnek. Ennek szükségességét nem csak a kor igényei határozzák meg, hanem az is, hogy a gyerekek kb. 40%-a már olyan elszegényedett, hátrányos helyzetű családban születik, ahol az életmód családi modellje, a család igényszintje már nem képes a XXI. század követelményeinek megfelelő szinten pályára helyezni a jövő generációját. Nem fogadható el, hogy a hátrányos helyzetű térségekben a gyerekek jelentős része nem, vagy csak éppen befejezi a 8 osztályt, és utána elkallódik, nemcsak szakmával nem rendelkezik, de a kulturált viselkedés, életmód szabályait sem sajátítja el. Ez a tárca, az oktatásért felelős minisztérium és intézményeinek, valamint az önkormányzatoknak (ahol végül a következmények lecsapódnak) közös felelőssége, de nem lehet közömbös ez a helyzet a többi tárca és főleg a vidékfejlesztésért felelős FVM számára sem. Ehhez olyan oktatási és nevelési rendszerre van szükség, amely magas színvonalú ismeretátadást tesz lehetővé, de egyidejűleg szolgáltatásaiban is vonzó minden szinten az óvodától az egyetemig. Hogy ez megvalósulhasson, *ki kell alakítani a XXI. századi kistelepülés képét*. Elképzelhetetlen, hogy a '30-as évek idealizált egy tanítós kisiskolái és paplakjai képezzék a fejlesztés irányát, mert nem hatékony, és már régóta nem is működik, egy önbecsapás, amely a vidéki válságot csak elmélyíti. Helyette jól felszerelt körzeti iskolák szükségesek, ahol a képzés, a sportolás, kulturális nevelés feltételei adottak, úgy, hogy egyidejűleg a családok által nem biztosított szociális szolgáltatások (étkeztetés, tisztálkodási lehetőségek) is biztosítva vannak. A falusi társadalom korszerű működésének feltétele a települési gondnoki hálózat megteremtése, valamint településenként a közösségi házak kialakítása, amely a kulturált időtöltés és közösségi rendezvények céljait szolgálja. A falugondnok egy mikrobusszal meg tudja oldani a gyerekeknek a 4-5 km-re levő körzeti iskolába történő szállítását éppúgy, mint a betegek orvoshoz vitelét, az elöregedő lakosság és a betegek részére az orvosság beszerzését, stb.

Ehhez azonban változtatni kell az önkormányzatok működési módján is. Az önkormányzati képviselők, polgármesterek ne hatóságként, ne a „bölcsek tanácsaként" működjön, hanem olyan testületként, amelynek minden tagja a környéken élők életminőségéért felelős, amelybe beletartozik az alapvető infrastrukturális feltételek megteremtése, működtetése, de környezetük ápoltságának a javítása, a szociális gondokkal küzdő szegények, öregek, gyerekek sorsának figyelemmel kísérése, a közösségi programok szervezése és a közösségi létesítmények működtetésének felügyelete is.

A JOGKÖVETŐ MAGATARTÁS MEGKÖVETELÉSE

Elfogadhatatlan, hogy szociális szempontokra hivatkozva vagy bizonyos vállalkozói réteg bújtatott támogatása miatt a hatóságok elnézőek a jogsértésekkel szemben, mert demoralizálják az egész gazdaságot és a vidéki társadalmat, és ezt az EU sem fogja eltűrni. Nem lehet büntetlenül hagyni:

- a művelési kötelezettség elmulasztását (az elgyomosodott területek megnövelik a gazdálkodók termelési költségeit, és növelik a közegészségügyi problémát okozó pollenszennyezést);
- a feketén működő vágóhidakat és az ellenőrizetlen vágásokat és húsforgalmazást (álszent dolog ily módon növelni a foglalkoztatást, mert az a korszerű élelmiszerüzemek kihasználását, foglalkoztatását rontja);
- a kb. 300 000 ha teljesen kezeletlen, ellenőrizetlen (lopással rendszeresen károsított) erdőterület további leromlását;
- eltűrését annak, hogy a mezőgazdasági területeket hulladéklerakóként használják;
- a mezei lopások elnéző kezelését és a „megélhetési lopás" jelszavával annak megideologizálását. Emiatt sok arra rászoruló kisember hagy fel az önellátó termeléssel, de a közbiztonság hiánya az árutermelő gazdaságokban is lehetetlenné teszi egyes korszerű tartástechnológiai megoldások (pl. legelőn való juh-, ló- és szarvasmarhatartás) alkalmazását.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Buday-Sántha Attila: Környezetvédelem – Vidékfejlesztés – Agrártermelés. Habilitációs Előadások I. PTE Regionális politika és Gazdaságtan Doktori Iskola. Pécs, 2002. – (2) Hamza Eszter: Agrárfoglalkoztatás hátrányos helyzetű térségekben – Uniós lehetőségek gyakorlati alkalmazása. Agrárgazdasági Tanulmányok. AKII 2003. 4. sz. – (3) Kapronczai István (szerk.): A magyar mezőgazdaság az adatok tükrében a rendszerváltás után. Agrárgazdasági Információk. AKII. 2002. 5. sz. – (4) Kovács Teréz: Vidékfejlesztési politika. Dialóg Campus Kiadó. Budapest – Pécs 2003. – (5) Popp József: Az agrárpolitikák mozgástere a nemzetközi kereskedelem liberalizálásának tükrében. Agrárgazdasági Tudományok. AKII. 2003. 8. sz. – (6) Sarudi Csaba: Regionális politika és vidékfejlesztés. Egyetemi jegyzet. Kaposvári Egyetem. Kaposvár 2000.

POSSIBILITIES AND TASKS OF AGRICULTURAL AND RURAL DEVELOPMENT

By:
BUDAY-SÁNTHA, ATTILA

By the time of the entry of Hungary into the European Union her agriculture has become rather debased. As a matter of fact, this is true for the countryside as a whole. The change of regime resulted in the cessation of a model that had worked, and no new system capable of functioning has come into being instead. First of all, the creation of such a model requires developmental resources, but it necessitates also such a concerted system of diverse factors as may ensure their efficient utilisation.